

Наталія ПРОЦЬ

*кандидат економічних наук, доцент, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна, Nataliya.Vyshnevskia@i.ua
ORCID ID: 0000-0001-9483-8987*

Максим КРАВЧУК

*студент, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна, maxymkravchuk03@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-9709-7547*

**ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ
НА НАЦІОНАЛЬНУ ОБОРОНУ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Вступ. Україна, зазначивши в Конституції неминучість реалізації стратегічного курсу на набуття повноправного членства в ЄС та в Організації Північноатлантичного договору, має переглянути питання бюджетного фінансування національної оборони. В сучасних реаліях військово-політичної ситуації в Україні фінансування обороноздатності країни є одним із пріоритетних напрямів використання коштів Державного бюджету України.

Мета – дослідити та визначити напрямки бюджетного фінансування оборони України в умовах обмежених фінансових ресурсів, збройного конфлікту з Російською Федерацією та євроатлантичної інтеграції. Основне завдання полягає у виявленні проблем бюджетного фінансування видатків на оборону України та визначенні основних шляхів оптимізації бюджетного фінансування видатків на оборону в умовах євроатлантичної інтеграції країни.

Методи. У дослідженні використано загальні та спеціальні методи, зокрема: аналізу та синтезу, індукції та дедуції, логічного узагальнення, абстрагування.

Результати. Досліджено особливості бюджетного фінансування національної оборони України. Розглянуто сутність видатків на оборону як економічної категорії та загальну структуру видатків на оборону. Проаналізовано видатки з державного бюджету на оборону за відомчою та функціональною класифікацією. Розраховано суму грошового утримання військовослужбовців в Україні та динаміку його змін за останні роки. Розглянуто основні проблеми фінансування видатків на національну оборону та способи їх вирішення. Виокремлено основні шляхи удосконалення бюджетного фінансування видатків на національну оборону в Україні.

Висновки. Встановлено, що основними заходами оптимізації фінансування національної оборони України в умовах євроатлантичної інтеграції є: забезпечення належного рівня грошового забезпечення військовослужбовців, збільшення фінансування секто-

ру оборони, зміна структури видатків на національну оборону відповідно до стандартів НАТО, запровадження інструментів довгострокового планування в процесі формування оборонного бюджету України.

Ключові слова: бюджетна система, національна оборона, видатки, бюджетне фінансування, грошове забезпечення, євроатлантична інтеграція.

Табл.: 2, рис.: 2, бібл.: 15.

Наталія ПРОЦЬ

кандидат економічних наук, доцент, Волинський національний університет імені Леси Українки, Луцьк, Україна

Максим КРАВЧУК

студент, Волинський національний університет імені Леси Українки, Луцьк, Україна

РАСХОДЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА НА НАЦИОНАЛЬНУЮ ОБОРОНУ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Введение. Украина, отмечая в Конституции неизбежность осуществления стратегического курса по получению полноправного членства в ЕС и в Организации Североатлантического договора, должна пересмотреть бюджетное финансирование национальной обороны. В современных реалиях военно-политической ситуации в Украине финансирование обороноспособности страны является одним из приоритетных направлений использования средств из Государственного бюджета Украины.

Цель – изучить и определить направления бюджетного финансирования Украины в условиях ограниченных финансовых ресурсов, вооруженного конфликта с Российской Федерацией и евроатлантической интеграции. Основная задача – выявить проблемы бюджетного финансирования оборонных расходов Украины и определить основные способы оптимизации бюджетного финансирования оборонных расходов в условиях евроатлантической интеграции страны.

Методы. В исследовании использованы общие и специальные методы, в частности: анализа и синтеза, индукции и вычета, логического обобщения, абстракции.

Результаты. Исследованы особенности бюджетного финансирования национальной обороны Украины. Рассмотрена суть оборонных расходов как экономической категории и их общая структура. Проведен анализ расходов с государственного бюджета на оборону. Рассчитано количество денежного поддержания военнослужащих в Украине и динамику его изменений за последние годы. Представлены основные проблемы финансирования расходов на национальную оборону и способы решения их. Выделены основные способы улучшения бюджетного финансирования расходов на национальную оборону в Украине.

Выводы. Установлено, что основными мерами по оптимизации финансирования национальной обороны Украины в условиях евроатлантической интеграции являются: обеспечение надлежащего уровня денежной поддержки военнослужащих, увеличение финансирования оборонного сектора, изменение структуры расходов на национальную оборону в соответствии со стандартами НАТО, внедрение долгосрочных инструментов планирования в процессе формирования оборонного бюджета Украины.

Ключевые слова: бюджетная система, национальная оборона, расходы, бюджетное финансирование, денежное обеспечение, евроатлантическая интеграция.

Natalia PROTS

Ph. D. (Economics), Assoc. Prof., Lesia Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine,
Nataliya.Vyshnevaska@i.ua
ORCID ID: 0000-0001-9483-8987

Maxym KRAVCHUK

Student, Lesia Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine,
maxymkravchuk03@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-9709-7547

STATE BUDGET EXPENDITURE ON NATIONAL DEFENSE: PROBLEMS AND PROSPECTS

Introduction. Ukraine, noting in the Constitution inevitability of the implementation of a strategic course on the acquisition of full membership in the EU and in The North Atlantic Treaty Organization, should review the budget financing of national defense. In modern realities of the military-political situation in Ukraine, the financing of the country's defense capability is one of the priority directions of use of funds from the State Budget of Ukraine.

The purpose of the article is to study and define the directions of budget financing of Ukraine in conditions of limited financial resources and armed conflict with the Russian Federation and Euro-Atlantic integration. The main task is to identify the problems of budget financing of Ukraine's defense expenditures and the definition of the main ways to optimize budget financing of defense expenditures in the country's Euro-Atlantic integration.

Methods. The study used general and special methods, in particular - analysis and synthesis, induction and deduction, logical generalization, abstraction.

The results. The peculiarities of budget financing of the national defense of Ukraine are investigated; the essence of defense expenditures as an economic category and the overall structure of defense expenditures; the analysis of expenditures from the State Budget for defense; the amount of monetary maintenance of servicemen in Ukraine and the dynamics of its changes in recent years is calculated; the main problems of financing expenditures for national defense and ways of solving them are presented, the main ways of improving budget financing of expenditures for national defense in Ukraine are highlighted.

Conclusions. It is established that the main measures to optimize the financing of national defense of Ukraine in the conditions of Euro-Atlantic integration are: ensuring the proper level of monetary support of servicemen; increase in defense sector financing; changing the structure of expenditures for national defense in accordance with NATO standards; introduction of long-term planning tools in the process of formation of the defense budget of Ukraine's defense expenditures.

Keywords: budget system, national defense, expenses, budget financing, monetary support, Euro-Atlantic integration.

JEL Classification: E62, H56.

Постановка проблеми. Для України, яка перебуває у стані збройного конфлікту з Російською Федерацією, питання забезпечення належного фінансування обо-

рони, захисту територіальної цілісності та власного суверенітету постає на перший план. Для того, щоб бути готовим до будь-якого сценарію розвитку подій, потрібно

переглянути питання бюджетного фінансування національної оборони і зробити його більш якісним та дієвим. Відповідно до Стратегії національної оборони України пріоритетним курсом нашої держави є: набуття повноправного членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору (далі – НАТО); зміцнення бойового потенціалу Збройних сил України, інших органів сил оборони шляхом підвищення якості й інтенсивності підготовки; зростання рівня боєготовності та боєздатності; активізація реформ, які потрібно впровадити для відповідності стандартам НАТО. З метою визначення основних існуючих проблем та впровадження заходів для їх подолання, вважаємо за необхідне дослідити реальний стан фінансування оборонного сектору України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансування національної оборони, її структури, реформування та оптимізації в своїх наукових працях досліджували О. Ветлінський [1], О. Власюк [2], І. Ігнатюк [3], Є. Карп [4], О. Кириленко [5], О. Левчук [6], І. Чугунов [3], І. Шевчук [7] та ін. Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць, питання бюджетного забезпечення оборони та соціального захисту військовослужбовців потребують подальшого дослідження.

Метою статті є ідентифікація сутності видатків на оборону та їх класифікація, а також аналіз видатків бюджету на національну оборону з метою розробки рекомендацій щодо підвищення фінансового забезпечення обороноздатності України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з ключових функцій держави є забезпечення національної військової безпеки. Згідно зі статтею 17 Конституції України “Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є най-

важливішими функціями держави, справою всього українського народу” [8]. Оборонну функцію можна виокремити як основну, адже без її належного виконання ставиться під загрозу питання існування держави. Тому видатки на оборону виходять на передній план в контексті забезпечення державою суверенітету країни, захисту населення, мінімізації небезпеки зовнішнього втручання та швидке й ефективно вирішення можливих внутрішніх конфліктів.

Видатки на оборону передбачають спрямування грошових коштів на підготовку оборони держави, що охоплює утримання збройних сил, розвиток оборонної промисловості, проведення військових досліджень та ліквідацію їхніх наслідків. Видатки на національну оборону містять три основні групи – прямі, побічні та приховані (непрямі). Прямі видатки йдуть на фінансування оборонних міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. До того ж, вони поділяться на поточні та капітальні. До поточних належать видатків на грошове утримання військовослужбовців та заробітну плату; на медичне обслуговування, транспортування та інші види забезпечення діяльності особового складу. До капітальних належать видатки, які відображають процес матеріально-технічного переоснащення збройних сил і розвиток оборонної промисловості та інфраструктури. Побічні видатки на оборону пов'язані з утриманням збройних сил, переозброєнням та ліквідацією наслідків війни (виплати пенсій та допомог ветеранам війни, інвалідам та сім'ям загиблих; витрати з відбудови руйнувань, спричинених війною; – відшкодування збитків, завданих воєнними діями). Приховані (непрямі) витрати на оборону належать до оборонних видатків, але проходять за кошторисом цивільних міністерств та інших центральних органів виконавчої влади [7].

Згідно з бюджетною класифікацією бюджетні видатки за функцією 0200 “Оборона” мають наступні підрозділи: 0210 військова оборона; 0220 цивільна оборона; 0230 військова допомога зарубіжним країнам; 0240 військова освіта; 0250 дослідження і розробки у сфері оборони; 0260 інша діяльність у сфері оборони [9].

З усіх вищезазначених підрозділів видатків на оборону найбільшу частку займають видатки на військову оборону, на які припадає близько 90% фінансових ресурсів. Ці кошти призначені для утримання та забезпечення Збройних сил України. Видатки на цивільну оборону – це видатки, основна функція яких полягає у забезпеченні захисту населення та матеріальних цінностей у випадку військових дій, стихійних лих чи техногенних катастроф [10].

Оскільки з 19.02.2019 року в Конституцію України були внесені зміни про те, що Україна починає дотримуватися стратегічного курсу на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, варто порівняти класифікацію видатків на оборону в Україні та НАТО. Так, Є. Карп, який досліджував вітчизняні методологічні підходи класифікації оборонних видатків і порівнював їх зі стандартами НАТО, зазначає, що вони мають суттєві відмінності [4, с. 805]. На відміну від України, видатки країн НАТО поділяють на:

- експлуатаційні видатки, до яких відносять видатки на утримання військовослужбовців, цивільний персонал, виплату пенсій, на експлуатацію та технічне обслуговування;
- закупівлю і будівництво, тобто видатки на купівлю основного обладнання, національне військове будівництво та загальну інфраструктуру НАТО;
- видатки на проведення досліджень і розробок, що полягають у забезпечен-

ні фінансування розробок і досліджень для вдосконалення основного обладнання;

- інші витрати [11].

Тому, у зв'язку з вибраною Україною стратегією, варто очікувати, що в найближчому майбутньому потрібно буде переглянути чинну бюджетну класифікацію видатків на національну оборону для того, щоб відповідати підходам, які застосовують в країнах-членах НАТО.

Протягом 2017–2020 рр. фінансування оборони в Україні збільшилось з 69058,1 млн грн до 120033,8 млн грн, простежується також динаміка зростання видатків на оборону: за останні три роки найбільше зростання відбулося у 2018 р., в якому видатки Міністерства оборони України збільшились на 37,5%, порівняно з 2017 р., у 2019 р. темп зростання становив 11,2%, порівняно з 2018 р., а в 2020 – 13,8% (табл. 1). За функціональною класифікацією бюджетних видатків, видатки на оборону в Україні у 2020 р. становили 120374,1 млн грн, у структурі яких 96% – це видатки на військову оборону, 1% – на цивільну оборону і 3% – видатки на іншу оборонну діяльність. Загальний обсяг видатків на оборону в Україні протягом 2017–2020 рр. зростав, що є логічним, з огляду на загальні тенденції у світі. Наша країна, як і інші держави світу, стабільно збільшує фінансування своєї оборони.

Зниження темпів видатків на оборону у 2019–2020 рр. можна пояснити наслідками для економіки епідемії COVID-19, а також неефективним розподілом коштів Державного бюджету України. Відповідно до міжнародних стандартів видатки на оборону мають становити не менше ніж 2% від запланованого обсягу ВВП, у разі, якщо рівень фінансування є нижчим зазначеного показника, це свідчить про низький рівень військово-економічної безпеки країни [3]. В

Таблиця 1

Динаміка видатків Державного бюджету на оборону України у 2017–2020 рр.*

Рік	Обсяг видатків Міністерства оборони України, млн грн	Темп зростання, %	Обсяг видатків за функціональною класифікацією, млн грн	Темп зростання, %
2017	69058,1	x	74346,2	–
2018	94959,4	137,5	97024,0	130,5
2019	105542,8	111,2	106627,7	109,9
2020	120033,8	113,7	120374,1	112,9

*Складено на основі [12; 13].

Рис. 1. Динаміка частки видатків на оборону у ВВП України за 2018–2020 рр.*

*Складено на основі [12].

Україні, яка перебуває в центрі збройного конфлікту, цей показник встановлено на рівні 3% від ВВП і його дотримання є критично необхідним. Проте статистика свідчить про зовсім інше – за останні три роки не було досягнуто розміру видатків на оборону понад 3% від розміру ВВП (рис. 2).

У 2020 р. було досягнуто одне з найвищих значень – 2,84% ВВП, але навіть цього недостатньо. Привести систему фінансового забезпечення Збройних сил України до стандартів країн-членів НАТО планувалося до 2020 р., але, як бачимо, це не вдалось, і цей процес триватиме ще кілька років. Варто зазначити, що основною складовою оборонних видатків, відповідно до стандартів НАТО, є спрямування до 50% коштів

на утримання особового складу, 20% – на підготовку військ, не менше 30% – на закупівлю зброї і військової техніки [11]. Світова практика показує, що видатки мають розподілятися таким чином: 40% – утримання збройних сил, 20% – підготовка військ, 40% – розвиток озброєння та військової техніки [6]. В Україні співвідношення є зовсім іншим: витрати на утримання збройних сил протягом останніх 5 років коливалися в межах 68–80% всього оборонного бюджету.

Також важливо оцінювати обороноздатність країни не лише за її внутрішніми показниками, а й в контексті загальносвітових тенденцій. Щороку у світі складають загальний рейтинг військових сил країн, який дає змогу визначити їх місце щодо військо-

вої могутності. Для цього використовують комплекс показників, які характеризують військові сили, їх фінансове забезпечення, а також матеріально-технічні ресурси, природно-географічні чинники та ін. (табл. 2).

Крім того, важливо визначити показник витрат на оборону України, порівняно

з іншими країнами світу. Як свідчать дані табл. 2, Україна з показником витрат на оборону в розмірі 9,6 млрд дол посідає 30 місце в загальносвітовому рейтингу.

Посилення гібридної агресії на сучасному етапі спонукає країни світу збільшувати витрати на національну безпеку та

Таблиця 2

Рейтинг окремих країн світу за рівнем їх військової могутності та видатками на оборону у 2021 р.*

Витрати на оборону			Рівень військової могутності		
Місце в рейтингу	Країна	Обсяги, млрд дол США	Місце в рейтингу	Країна	Показник
1	США	740,5	1	США	0,0718
2	Китай	178,2	2	РФ	0,0791
3	Індія	73,65	3	Китай	0,0854
4	Німеччина	57,43	4	Індія	0,1207
5	Великобританія	56,04	5	Японія	0,1599
...			...		
30	Україна	9,6	25	Україна	0,4396
Місце України за рівнем військової могутності					
Роки	2018		29	Україна	0,5383
	2019		29		0,5082
	2020		27		0,4457

*Складено на основі [11].

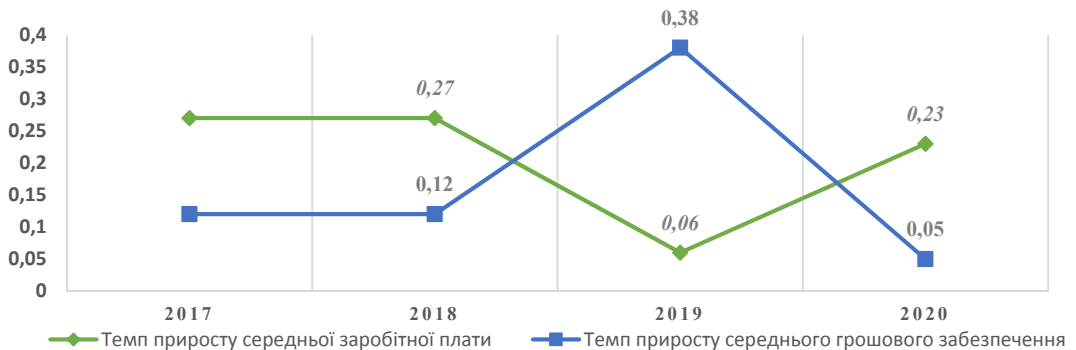

Рис. 2. Темпи приросту середньої зарплатної плати та середнього грошового забезпечення військовослужбовців*

*Складено на основі [13].

оборону. До 2014 р. Україна не надто приділяла увагу питанням національної безпеки. І лише вторгнення Російської Федерації й анексія нею Криму, розгортання військових дій на сході України показали всю слабкість та неефективність існуючої на той час системи національної оборони, тому наша країна була змушена відбудовувати свій оборонний комплекс практично з нуля.

Україні частково вдалося відновити свою систему національної оборони: було збільшено фінансування оборонних видатків, встановлено показник суми видатків на оборону у розмірі 3% від ВВП країни. Так, згідно з даними GlobalFirePower, на оборонні видатки в 2014 р. Україна спрямувала 4,8 млрд дол США, а в 2020 р. – 9,6 млрд дол США, тобто удвічі більше [14]. Однак, незважаючи на те, що темпи зростання оборонних видатків в Україні доволі високі, є низка питань щодо їх структури, адже близько 74,17% усіх видатків на національну оборону йдуть на забезпечення діяльності Збройних сил України, підготовку кадрів і військ, медичне забезпечення особового складу, ветеранів військової служби та членів їхніх сімей, ветеранів війни, лише 21,3% – на переоснащення, закупівлю, модернізацію та ремонт озброєння, військової техніки, засобів та обладнання, що для країни, яка перебуває у збройному конфлікті, є недостатньо [12].

Важливим напрямом підвищення обороноздатності країни є забезпечення державою соціальних гарантій військовослужбовцям. По-перше, це – прямий обов'язок держави відповідно до конституційних прав і свобод людини. По-друге, у зв'язку з особливим характером служби, військові потребують відповідного соціального захисту та визначеного чинним законодавством комплексу соціального забезпечення.

Так, С. Ветлінський зазначає, що соціальний захист – “це цілеспрямована сис-

темна діяльність держави і громадянського суспільства щодо забезпечення дієвості нормативно-правових актів, якими встановлені відповідні пільги, гарантії та компенсації військовослужбовцям у зв'язку з виконанням ними обов'язків військової служби” [1, с. 198]. Найбільша частина видатків Міністерства оборони України йде на утримання військових частин. Розрахунок витрат за цими статтями здійснюється на основі загальноприйнятого підходу шляхом множення кількості посад та середнього розміру грошового утримання на визначену ставку.

Згідно із Законом України “Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб” [15] грошове забезпечення військовослужбовців складається з основного і додаткового щомісячного грошового забезпечення, а також з одноразового додаткового забезпечення. Згідно зі звітом Міністерства оборони України за 2020 р., середньомісячна заробітна плата військовослужбовців в Україні становила 9579,00 грн, а розмір середньомісячного грошового забезпечення – 13732,5 грн [13].

Наведені на рис. 2 дані свідчать, що при зростанні заробітної плати в країні на 23% грошове забезпечення військовослужбовців зросло лише на 5%, темпи приросту середньої заробітної плати та середнього грошового забезпечення мають суттєві відмінності. Це можна побачити на прикладі 2019 р., коли темп приросту середнього грошового забезпечення становив 38%, що є найвищим показником за 2018–2020 рр., водночас темп приросту середньої заробітної плати – лише 6%.

Отже, події 2014 р., пов'язані зі збройною агресією Російської Федерації, докорінно змінили ставлення до питань посилення обороноздатності та національної безпеки нашої країни, фінансування Збройних сил України, проведення реформ у сфері обо-

рони і національної безпеки [5, с. 186]. Однак, незважаючи на позитивну динаміку розвитку оборонної сфери, залишається ще дуже багато проблем. Тому слід визначити основні заходи, за допомогою яких можна оптимізувати фінансування національної оборони України:

- забезпечення належного рівня грошового забезпечення військовослужбовців, що має стати конкурентоспроможним на вітчизняному ринку праці;
- збільшення обсягів фінансування сектору оборони, адже законодавчо визначений показник співвідношення видатків на оборону до запланованого обсягу ВВП у розмірі не менше 3% за останні роки не був досягнений;
- удосконалення структури видатків на національну оборону відповідно до стандартів НАТО;
- запровадження у механізмі формування оборонного бюджету інструментів довгострокового планування, оскільки наразі головним чином здійснюється лише короткострокове планування;
- забезпечення зростання обсягів фінансових ресурсів сектору оборони для підтримки належної бойової підготовки військових, адекватного матеріального і технічного забезпечення та підвищення рівня професійної компетентності.

Висновки. Докорінні зміни, які відбулися у фінансуванні оборони країни після початку військової агресії РФ, є законодавчими та вкрай необхідними. У процесі реформування Збройних сил України постає низка питань щодо зміни підходів у плануванні, пошуку додаткових джерел фінансування та контролю за ефективним витрачанням фінансових ресурсів. Основні заходи, за допомогою яких можна оптимізувати фінансування національної оборони України, це: забезпечити належний рівень грошового забезпечення

військовослужбовців; збільшити фінансування сектору оборони; змінити структуру видатків на національну оборону відповідно до стандартів НАТО; запровадити у механізмі формування оборонного бюджету інструменти довгострокового планування й ефективного бюджетного контролю. Крім того, залишаються актуальними проблеми фінансового забезпечення Збройних сил України і потребують першочергового вирішення, оскільки фінансове забезпечення військовослужбовців перебуває на найкращому рівні.

Список використаних джерел

1. Ветлинський С. Соціальний захист військовослужбовців в умовах проведення антитерористичної операції. Ефективність державного управління. 2016. Вип. 4 (49). Ч. 1. С. 198–205.
2. Власюк О.С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : вибр. наук. праці. Київ : НІСД, 2016. С. 70–74.
3. Чугунов І.Я., Ігнатюк І.М. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни. Економічний вісник університету. 2016. № 28/1. С. 217–226.
4. Карп Є. В. Структурні зміни видатків Державного бюджету України на оборону. Економіка і суспільство. 2018. № 14. С. 804–810.
5. Кириленко О. П. Сучасні тенденції видатків на оборону з державного бюджету України. Світ фінансів. 2019. № 3(60). С. 179–188.
6. Левчук О. В. Фінансове забезпечення Збройних сил України: тенденції та основні шляхи реформування : збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. 2020. № 2(69). С. 53. URL : <http://znp-cvds.nuou.org.ua/index>.
7. Шевчук І. Л., Черепанова В. О., Ставерська Т. О. Бюджетна система : навчальний посібник. 2-е вид., перероб. і допов. Харків : Видавець І. С. Іванченко, 2015. 284 с.

8. Конституція України: станом на 1 січня 2020 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
9. Наказ Міністерства фінансів України "Про бюджетну класифікацію" від 14 січня 2014 р. №11. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11#Text>.
10. Бюджетний кодекс України: станом на 10 листопада 2021 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
11. Defense Expenditures of NATO Countries. URL : https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/6/pdf/210611-pr-2021-094-en.pdf.
12. Звіти Міністерства фінансів України за 2018–2020 рр. URL : <https://mof.gov.ua/uk/zvity>.
13. Звіти про виконання Міністерством оборони України державного бюджету за 2018–2020 рр. URL : <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/byudzhet-ta-vikonannya-czilovix-program/vikonannya-ministerstvom-oboroni-ukraini-derzhavnogo-byudzhetu/>.
14. Global Firepower Index. URL : <https://www.globalfirepower.com/>.
15. Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 р. № 704. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF#Text>.
16. Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 р. № 704. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF#Text>.
2. Vlasyuk, O. S. (2016). *Natsionalna bezpeka Ukrainy: evoliutsia problem vnutrishnoi polityky* [National security of Ukraine: the evolution of domestic policy problems] Kyiv: NISD [in Ukrainian].
3. Chuhunov, I. Y., Ihnatiuk, I. M. (2016). *Formuvannya vydatkiv biudzhetu u systemi sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy* [Formation of budget expenditures in the system of socio-economic development of the country]. *Ekonomichniy visnyk universytetu – Economic Bulletin of the University*, 28/1, 217–226 [in Ukrainian].
4. Karp, E. V. (2018). *Strukturni zminy vydatkiv Derzhavnogo biudzhetu Ukrainy na oboronu* [Structural changes in the state budget expenditures of Ukraine on defense]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and Society*, 14, 804–810 [in Ukrainian].
5. Kyrylenko, O. P. (2019). *Suchasni tendentsii vydatkiv na oboronu z derzhavnogo biudzhetu Ukrainy* [Modern tendency of defense expenditures from the State Budget of Ukraine]. *Svit finansiv – World of Finance*, 3 (60), 179–188 [in Ukrainian].
6. Levchuk, O. V. (2020). *Finansove zabezpechennia Zbroinykh syl Ukrainy: tendentsii ta osnovni shliakhy reformuvannia* [Financial support of the Armed Forces of Ukraine: trends and main ways of reform]. Available at: <http://znp-cvsd.nuou.org.ua/index>.
7. Shevchuk, I. L., Cherepanova, V. O., Stavarska, T. O. (2015). *Biudzhetna sistema* [Budget system]. Kharkiv: Vydavets I. S. Ivanchenko [in Ukrainian].
8. *Konstitutsia Ukrainy* [Constitution of Ukraine] (2020, January, 1). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
9. *Pro biudzhetnu klasyfikatsiiu. Nakas Ministerstva Ukrainy vid 14 sichnia 2014. № 11* [On Budget classification. Order the Ministry of Finance of Ukraine]. (2014, January, 14). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11#Text>.
10. *Budzhetniy kodeks Ukrainy vid 10 lystopada 2021* [Budget Code of Ukraine]. (2021, November 10). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

References

1. Vetlynskyi, S. (2016). *Sotsialnyi zakhyst viiskovosluzhbovtiv v umovakh provedennia antyterrorystychnoi operatsii* [Social protection of military personnel in the conditions of carrying out anti-terrorist operation]. *Efektivnist derzhavnogo upravlinnia – Efficiency of Public Management*, 4 (49), 198–205 [in Ukrainian].

11. Defense Expenditures of NATO Countries. Available at: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/6/pdf/210611-pr-2021-094-en.pdf.

12. Zvity Ministerstva finansiv Ukrainy za 2018–2020 [Reports the Ministry of Finance of Ukraine for 2018–2020]. Available at: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/6/pdf/210611-pr-2021-094-en.pdf.

13. Zvity pro vykonannya Ministerstvom obo-rony Ukrainy derzhavnoho biudzhety za 2018–2020 [Reports on the implementation of the Ministry of Defense of Ukraine of the state budget for 2018–2020]. Available at: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/byudzhet-ta-vikonannya-czilovix-program/vikonannya-ministerstvom-oboroni-ukraini-derzhavnogo-byudzhetu/>.

14. Global Firepower Index. Available at: <https://www.globalfirepower.com/>.

15. Pro hroshove zabezpechennia viiskovosluzhbovtziv, osib riadovoho i nachalnytskoho skladu ta deiakykh inshykh osib. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 serpnia 2017 № 704. [On the financial support of servicemen, members of the rank and file and some other persons. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2017, August, 30). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF#Text>.

16. Pro hroshove zabezpechennia viiskovosluzhbovtziv, osib riadovoho i nachalnytskoho skladu ta deiakykh inshykh osib. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 serpnia 2017 r. № 704 [On the financial support of servicemen, members of the rank and file and some other persons. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2017, August, 30). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF#Text>.

Стаття надійшла до редакції 23.09.2021.